

ПРОЕКТУВАЛЬНІ УМІННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу: навч.-метод. посіб. / І. Гринчук, О. Бурська. – Т.: Підруч. і посіб., 2008. – 224 с.

2. Рунин Б.М. Психологи импровизации / Б.М. Рунин. // Психология процессов художественного творчества: [под ред. Б.С. Мейлаха, Н.А. Хренова] / Б.М. Рунин. – М.: Наука, 1980. – С. 45 – 57.

3. Теория и методика обучения игре на фортепиано: учеб. ТЗЗ пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. А.Г. Каузовой,

А.И. Николаевой. – М.: Гуманит. изд.центр ВЛАДОС, 2001. – 368 с.

4. Фейнберг С.Е. Пианизм как искусство / С.Е. Фейнберг. – (2-е изд., доп.). – М.: Музыка, 1969. – 598 с.

5. Хотенцева И.А. Формирование художественно-образного мышления как основа интерпретации музыкального произведения у студентов в классе фортепиано: дис. ...канд.пед.наук. – 13.00.02./ И.А. Хотенцева. – М., 2009. – 195 с.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2016

УДК 371.134

Максим Лук'янчиков, аспірант

Бердянського державного педагогічного університету

ПРОЕКТУВАЛЬНІ УМІННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У статті висвітлено погляди науковців щодо розуміння сутності понять “проектувальна діяльність”, “педагогічне проектування”, “проектувальні уміння”. Розкрито теоретичні основи впровадження педагогічного проектування в полікультурний простір загальноосвітньої школи з метою організації навчально-пізнавальної діяльності дітей.

Ключові слова: майбутній педагог, проектувальні уміння, навчально-пізнавальна діяльність, полікультурний простір загальноосвітньої школи.

Літ. 5.

Максим Лукьянчиков, аспирант

Бердянского государственного педагогического университета

ПРОЕКТИРОВОЧНЫЕ УМЕНИЯ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА КАК УСЛОВИЕ УСПЕШНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ В ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В статье освещены взгляды ученых относительно понимания сущности понятий “проектная деятельность”, “педагогическое проектирование”, “проектировочные умения”. Раскрыты теоретические основы внедрения педагогического проектирования в поликультурное пространство общеобразовательной школы с целью организации учебно-познавательной деятельности детей.

Ключевые слова: будущий педагог, проектировочные умения, учебно-познавательная деятельность, поликультурное пространство общеобразовательной школы.

Maxim Lukianchykov, graduate student

Berdiansk State Pedagogical University

THE DESIGN SKILLS OF THE FUTURE TEACHER AS A CONDITION OF SUCCESSFUL ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL-COGNITIVE ACTIVITY OF CHILDREN IN A MULTICULTURAL ENVIRONMENT

The article highlights the views of scientists on the understanding of the concepts of “design activity”, “pedagogical design”, “design skills”. Describes theoretical basis of introduction of pedagogical design in a multicultural space of secondary school with the purpose of organization of educational-cognitive activity of children.

Keywords: future teacher, design skills, educational activities, multicultural secondary schools space.

Постановка проблеми. Сучасні навчальних закладів перегляду системи перетворення в світі вплинули на цінностей. Остання має ґрунтуватися на процеси, що відбуваються в принципах рівності й недискримінації у українському суспільстві. Розширення всебічному розвитку особистості суб'єктів учіння, полікультурного простору потребує від створенні умов для збереження й розвитку

ПРОЕКТУВАЛЬНІ УМІННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

національних мов та культур. У зв'язку з цим актуальності набуває проблема цілеспрямованої підготовки майбутнього педагога, який має вміти творчо розв'язувати професійні та соціальні завдання, розробляти авторські навчальні програми, реалізовувати у власній педагогічній практиці інноваційні педагогічні технології.

Мета статті полягає в характеристиці проектувальних умінь майбутнього педагога та особливості їх використання в організації навчально-пізнавальної діяльності дітей у полікультурному просторі.

У педагогічній науці розкриті деякі аспекти організації навчально-пізнавального процесу в полікультурному освітньому просторі: теоретичні основи полікультурної освіти (І. Бардон, А. Беннет, В. Борисенков, Б. Вульфсон, Н. Нікандров, А. Пожар, К. Рейдалс та інші); формування полікультурного досвіду (О. Гукаленко, М. Кузьміна, З. Малькова, Л. Супрунова та інші); питання педагогічної підтримки особистості учнів (О. Газман, І. Кон, А. Петровський, М. Плоткін, А. Ткаченко та інші); інноваційні ідеї підготовки майбутнього педагога, підвищення його професійної та педагогічної культури (А. Алфьоров, Є. Бондаревська та інші). Зазначені концепції гуманістичної педагогіки мають важливе значення для обґрунтування сутнісних ознак полікультурного простору загальноосвітнього навчального закладу. Однак їх аналіз свідчить про розрізненість теоретичних підходів щодо діяльності педагога в полікультурному просторі навчального закладу, відсутність методик й технологій проектування педагогічного процесу в цих умовах.

Тривалий час вважалося, що виховання особистості майбутнього вчителя в процесі його професійного навчання забезпечується засвоєнням системи педагогічних знань. І чим більшою була інформаційна насиченість такого навчання, тим кращою здавалася підготовка вчителя. Однак практика засвідчила хибність такого підходу. Педагогічна практика ставить майбутнього вчителя у такі ситуації, коли самих теоретичних знань зі спеціальних предметів замало, потрібні уміння, які забезпечать оптимальні умови для взаємодії вчителя та учнів, розвиток у останніх не тільки інтелектуального, а й морального, духовного потенціалу [2].

Науковий аналіз теорії та практики свідчить, що педагог під час організації навчально-виховного процесу має враховувати специфіку та особливості культури освітнього регіону; можливості конкретного індивіду, орієнтуючись на самобутність та унікальність кожного. Завданням учителя є підтримувати учнів у

визначеній соціокультурній ситуації, формувати та розвивати в них здатність до прогнозування, творчості, самовдосконалення, саморегуляції, рефлексії. Організація та управління педагогом навчально-пізнавальною діяльністю суб'єктів учіння в полікультурному просторі загальноосвітньої школи передбачає реалізацію сукупності духовних, матеріальних цінностей різних культур у їх діалозі та ідей гуманістично-спрямованої освіти. Вирішити ці завдання можливо за умов проектування навчально-пізнавальної діяльності учнів, орієнтуючись на їхню індивідуальність, культурну унікальність [3].

Проектувальна діяльність вчителя визначається дослідниками (В. Монахов, С. Васекін та інші) як продумана в усіх деталях модель педагогічної діяльності, організація та проведення навчально-виховного процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів та педагога. Ця діяльність дозволяє, використовуючи мову технологічних процедур, переводити педагогічну ситуацію, задум, уявлення про той чи інший об'єкт у форму проекту, який може бути реалізований в освітній практиці. Проектувальна діяльність стає засобом розвитку і саморозвитку як проектувальних умінь, так і особистості в цілому, виступаючи універсальним джерелом навчання, виховання, творчої взаємодії учасників педагогічного процесу. Її невід'ємною частиною є визначення загального поля проблем, під час аналізу яких вибудовується предмет проектування, конкретизація визначеної мети. Проектувальний підхід до педагогічної діяльності забезпечує такий навчально-виховний процес, який гарантуватиме досягнення поставлених цілей, усвідомлення смислу педагогічного завдання, усунення суперечливих відношень, розуміння сутності проблеми, пошук можливих варіантів виникнення проблемної ситуації та виокремлення найбільш оптимальних способів її розв'язання [4].

Для успішної реалізації проектувальної діяльності студенти мають оволодіти низкою умінь: виявляти найбільш важливі проблеми та підбирати значущі теми для власних проектів на матеріалі вивчення фахових дисциплін, підбирати найбільш ефективні види проектів; визначати їх структуру та планувати дії щодо вирішення визначених проблем; знаходити методи для розв'язання визначених дослідницьких завдань. Формування проектувальних умінь у майбутнього педагога може ефективно здійснюватися в умовах орієнтації студентів на особливості майбутньої професійної діяльності. Для цього важливо виконувати наступні вимоги: доповнювати систему навчальних та професійних цілей такими

ПРОЕКТУВАЛЬНІ УМІННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

цілями, які пов'язані з оволодінням проектувальних умінь; усвідомлювати значущість педагогічного проектування у професійній діяльності; здійснювати відбір педагогічних засобів відповідно до цілей; визначати орієнтири у формуванні проектувальних умінь та дій, які ним відповідають. Засобом формування у майбутніх педагогів проектувальних умінь можуть стати спеціальні завдання творчого характеру, до яких науковці відносять планування власної педагогічної діяльності; аналіз освітньої концепції; генерацію ідей; знаходження рішення педагогічних завдань у нестандартних ситуаціях; результативне застосування досвіду здійснення проектувальної діяльності; проектування освітнього процесу з використанням сучасних технологій, які відповідають загальним та специфічним закономірностям, особливостям вікового розвитку особистості суб'єктів учіння; впровадження змін у проект відповідно до нових умов; контролювання та регулювання власної діяльності під час створення проекту. Модель процесу формування проектувальних умінь майбутнього педагога передбачає сукупність цільового, функціонального, змістовного, організаційного та оцінно-результативного компонентів; комплекс методичних та дидактичних засобів. Це зумовлює поетапний характер формування проектувальних умінь: оволодіння проектним тезаурусом; самостійне виконання проектних дій, усвідомлення способів досягнення результатів; оволодіння алгоритмом проектувальної діяльності; використання особистісно-діяльнісного та диференційованого підходів [1].

Проектувальні уміння педагога розкриваються в ідеальному осмисленні, дослідженні ним розвитку педагогічного явища або перспективи навчання та виховання особистості суб'єкта учіння. Вони складаються з таких груп: проектування процесу та результатів розвитку особистості суб'єкта учіння; аналіз проблемних ситуацій та розв'язання педагогічних завдань; проектування раціонального використання засобів впливу на суб'єкта учіння; проектування професійного самовдосконалення педагога; облік бази, на основі якої виконується проектування; осмислення задуму явища або об'єкту, який проектується; постановку мети навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів учіння; з'ясування педагогічних факторів та умов досягнення поставленої мети; діагностування та аналізування вихідного стану педагогічної реальності, що підлягає змінюванню; особистісну рефлексію, яка полягає в оцінюванні ефективності навчально-пізнавальної діяльності; прогнозування

та висунення гіпотез про можливі результати досягнення поставленої навчальної мети; моделювання системи педагогічної роботи в умовах полікультурного освітнього простору; створення системи показників оцінки змін, які цілеспрямовано проектуються; коригування навчально-пізнавальної діяльності на основі отриманих результатів. Також виокремлюються такі групи проектувальних умінь педагога: уміння проектувати результати розвитку особистості суб'єктів учіння в процесі їхньої навчально-пізнавальної діяльності; уміння, які пов'язані з аналізом педагогічних ситуацій з подальшим розв'язанням відповідних до них завдань; уміння проектувати раціональне використання педагогічного впливу; уміння проектувати професійне самовдосконалення педагога [5].

Достатня повнота дослідження компонентів педагогічного процесу, виявлення значущих факторів, які впливають на його якість, дає можливість вчителю отримувати той результат, який він планує. Підготовленість педагога до організації та керівництва педагогічним процесом передбачає визначення загальної картини результатів відповідно до обґрунтованих показників у сукупності з підсумком роботи всіх учасників процесу навчання за визначений відрізок часу. Багатофакторність складників педагогічного процесу вимагає перевірки та співставлення ходу навчальної роботи з образом її майбутнього результату, враховуючи найбільш оптимальні умови його управління та коригування. На думку науковців (Б. Бітінас, В. Сластьонін та інші), у деяких випадках визначення цих умов ефективним є аналізування учасником навчального процесу конкретних педагогічних ситуацій. У процесі аналізу різноманітних педагогічних ситуацій можна побачити, наскільки майбутній вчитель розуміє сутність педагогічного процесу як об'єкта своєї професійної діяльності, його компонентів, закономірностей та їх взаємодії. У аналізі відрізка педагогічного процесу, який міститься в конкретній завершеній формі, можна побачити не тільки те, як майбутній педагог розуміє об'єкт своєї діяльності, а й його методичну майстерність (урахування мети, завдань, особливостей засобів, уміння організувати діяльність суб'єктів учіння).

В умовах полікультурного простору загальноосвітньої школи педагог має проектувати та створювати середовище педагогічної підтримки з орієнтацією на формування особистості суб'єктів учіння. Це передбачає збереження національних традицій, відкриття нових культурних перспектив, орієнтацію на різноманітність та відкритість у відношенні до

ПРОЕКТУВАЛЬНІ УМІННЯ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

нових культур, формування здатності прийняття різних культур та розуміння їх унікальності, емпатію до людей різних національностей, формування толерантних якостей особистості, гуманності, залучення дітей до культури в процесі їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Педагог має передбачати особистий досвід учнів або спільноти, до якої він відноситься, для позитивного розв'язання складних ситуацій; вміти аналізувати місцеві ситуації, обстановку у власній школі чи класі та робити критичний аналіз; проектувати систематичне та раціональне навчання, яке б сприяло покращенню взаєморозуміння, зміцненню терпимості у відношеннях між окремими індивідами за етнічними, соціальними, культурними, релігійними та мовними ознаками. Для цього педагог має проектувати власну роботу з використанням методів і технік, які забезпечать загальний культурний розвиток дитини, усіх її потенційних можливостей та здатностей в різних видах діяльності.

Під час проведення експериментального дослідження ми систематично вивчали індивідуальні особливості учнів (інтереси, характер). Знання закономірностей розвитку дітей (біологічних, психічних, соціальних) стало науковою основою для організації навчання та виховання. Для виявлення індивідуальних особливостей використовували різноманітні методи: спостереження, бесіди, аналіз шкільної документації (планів, класного журналу тощо), ознайомлювалися з особовими та медичними картками, аналізували творчі роботи (твори, малюнки тощо). Бесіди з класним керівником дозволяли отримати загальну характеристику класу, колективні традиції, скласти загальне уявлення про постановку навчально-виховної роботи тощо. Бесіди з учителями та відвідування їхніх уроків дали можливість ознайомитися з основними вимогами педагогів до різних видів діяльності учнів, методами та прийомами, які використовувалися під час навчання з метою викликання в учнів зацікавленості певною проблемою або виявлення труднощів в засвоєнні ними навчального матеріалу з подальшою індивідуальною допомогою.

Важливим у процесі вивчення полікультурного середовища було вміти чітко формулювати мету та завдання, обирати конкретний об'єкт, скласти програму спостереження, нотувати його хід та результати. Значна увага нами приділялася класифікації отриманих фактів, встановленню причинно-наслідкових зв'язків між ними, визначенню умов, які забезпечать успіх навчання та виховання учнів або допоможуть виявити недоліки. Такий аналіз на основі педагогічної

теорії забезпечував правильну, об'єктивну оцінку полікультурного середовища. Цілеспрямований аналіз допомагав також визначити актуальність, новизну, ефективність та цілісність навчального матеріалу, загальні стратегії навчання та виховання учнів.

Отже, оволодіння педагогом проектувальними вміннями буде сприяти підвищенню ефективності навчально-пізнавальної діяльності учнів, що передбачає оволодіння знаннями про національний склад людського співтовариства, багатоманітність культур, фольклор різних народів, схожість та відмінність між своєю та іншою національною культурою, підвищенню інтересу до різних етнічних груп, активній участі в позакласних заходах етнічної спрямованості. Проектувальні вміння забезпечать можливість ефективно виконувати педагогічну діяльність відповідно до цілей та умов, у яких доводиться діяти, а також сприятимуть успішному розв'язанню теоретичних та практичних завдань педагогічної практики для досягнення очікуваного результату. Проектувальні вміння характеризують ефективність проектування в різних напрямках педагогічної діяльності. Недостатня сформованість проектувальних умінь уповільнює процес становлення професіоналізму та негативно позначається на продуктивності особистісної педагогічної майстерності. Отже, володіння педагогом проектувальними вміннями визначає результат педагогічної діяльності та характеризує його професійну компетентність.

1. Агеев В.С. *Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы* / В.С. Агеев. – М.: Аспект Пресс, 1990. – 248 с.

2. Гуренко О.І. *Соціально-педагогічна робота в полікультурному суспільстві: навч. посібн. для студ. ВНЗ / за ред. проф. К.О. Баханова.* – Донецьк: Ландон-XXI, 2014. – 480 с.

3. Коваленко Е.Э. *Методика профессионального обучения. Учебник для инженеров-педагогов, преподавателей специализированных систем профессионально-технического и высшего образования* / Е.Э. Коваленко. – Х.: ЧП "Штрих", 2003. – 480 с.

4. Кравченко Г.Ю. *Метод проектів у розвитку якості дошкільної освіти* / Г.Ю. Кравченко, Н.Ф. Кугуєнко. – Х.: Видавництво "Ранок", 2013. – 176 с.

5. Цимбалару А.Д. *Педагогічне проектування освітнього простору в школі I ступеня: підготовка та організація діяльності вчителя в системі внутрішньо шкільної методичної роботи* / А.Д. Цимбалару // *Наукові записки Малої академії наук України: (збірник наукових праць)*. – К.: ТОВ "Праймдрук". – 2013. – С. 103 – 110 с.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2016